

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@minedu.fi
copyright@minedu.fi

Viite: OPM012:00/2010
Lausuntopyyntö 30.1.2012, OKM/50/040/2011

Tekijänoikeustoimikunnan mietintö - Ratkaisuja digiajan haasteisiin (OKM 2012:2)

Markkinointiviestinnän Toimistojen Liitto MTL ry kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää näkemyksensä seuraavaa.

MTL:n lausunto koskee tekijänoikeustoimikunnan ehdotusta tekijänoikeuslain 56 g §:n muuttamisesta.

Yleistä MTL:stä

Markkinointiviestinnän Toimistojen Liitto MTL ry on markkinoinnin ja viestinnän asiantuntijapalveluita tarjoavien yritysten etujärjestö. MTL:n jäsenet auttavat asiantuntijaosaamisellaan yrityksiä ja yhteisöjä saavuttamaan markkinoinnin ja viestinnän tavoitteensa. MTL:n jäsenyritykset tekevät merkittävän määrän luovaa työtä, joka näkyy kaikissa medioissa, mukaan lukien radio, TV, internet sekä lehdistö.

Yhdistyksellä on noin 100 jäsentä, jotka ovat mainos-, viestintä-, media-, digi- ja tapahtumamarkkinointitoimistoja. Myyntikatteella mitattuna MTL:n jäsenyritykset edustavat noin puolta koko Suomen toimialasta.

Lausunto

Yleistä

MTL kannattaa toimia, joilla pyritään vähentämään verkkopiratismiin haittoja. MTL:n jäsenyritykset toimivat luovalla alalla, ja alan toimintaedellytysten turvaaminen on yksi MTL:n perustehtävistä.

Tekijänoikeustoimikunta on ehdottanut mietinnössään, että verkkopiratismiin kitkemiseksi teleoperaattori voitaisiin tuomioistuimen määräyksellä velvoittaa estämään pääsy sellaisille verkkosivuille, joiden tarkoituksena on tekijänoikeudella suojatun aineiston saattaminen

yleisön saataviin ilman oikeudenhaltijoiden suostumusta. Käytännössä kyseeseen tulisivat siten The Pirate Bayn kaltaiset laittomat tiedostojenjakopalvelut. Mietinnöstä on todettava, että vaikka sen päämäärät ovat hyviä ja tavoiteltavia, toimikunnan esittämiin ehdotuksiin sisältyy myös epävarmuustekijöitä sisältäviä seikkoja sekä oikeudelliselta että käytännölliseltä kannalta. Lainsäädännön sanamuotoja on tulkittu mietinnössä varsin laajasti ja tarkoitushakuisesti, mikä on omalta osaltaan ymmärrettävää mietinnön tarkoitus huomioiden.

Operaattori välittäjänä

Eräs olennaisimmista kysymyksistä liittyy siihen, voidaanko operaattoreita pitää nykylainsäädännön nojalla sellaisina välittäjinä, joita kohtaan tällaista kieltotuomiota / estomääräystä voitaisiin hakea. Toimikunta on perusteluissaan viitannut erityisesti tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) 8 (3) artiklaan sekä enforcement-direktiivin (2004/48/EY) 11 artiklaan. Säännösten perusteella on mahdollista hakea kieltoa tai määräystä sellaisia välittäjiä vastaan, joiden palveluita kolmas osapuoli käyttää tekijän- tai lähioikeuden rikkomiseen. Sanamuodosta ei voi suoraan tehdä päätelmiä siitä, että kyseistä kieltoa voitaisiin hakea myös operaattoria vastaan, vaan se lienee kohdistettu pikemminkin hosting-palveluille varsinkin, kun otetaan huomioon tietoyhteiskuntadirektiivin johdantolause 27, jonka mukaan pelkkää aineiston välittämisen mahdollistavien tai toteuttavien välineiden tarjoamista ei pidetä direktiivissä tarkoitettuna välittämisenä.

Mikäli operaattori kuitenkin katsottaisiin välittäjäksi sanottujen säännösten perusteella, kiellon antaminen edellyttäisi joka tapauksessa, että loukkaaja käyttäisi operaattorin palveluita, toisin sanoen, loukkaajan tulisi olla asiakassuhteessa suomalaiseseen operaattoriin ja käyttää loukkaukseen tämän tarjoamaa verkkoyhteyttä. Tämä käy ilmi myös mietinnössä viittauksena olevista Pohjoismaisista oikeustapauksista (s. 45–46): Ruotsin ja Tanskan tapauksissa tuomion ja kieltomääräyksen perusteena oli juuri se seikka, että loukkaajat olivat sopimussuhteessa operaattoriin. Tämä vastaisi myös sähkökauppadirektiivin (2000/31/EY) sekä tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain (458/2002) henkeä ja määräyksiä. Tosin jälkimmäisen osalta on todettava, että sanotun lain 16 §:n mukaan kieltomääräyksen hakeminen olisi mahdollista vain hosting-palveluja tarjoavaa välittäjää vastaan. Lisäksi lain 19 §:n mukaisesti operaattorille on asetettu velvollisuus muun lain nojalla ryhtyä tarvittaviin toimiin tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen määräyksen tai päätöksen toteuttamiseksi. Tämä viittaa mm. operaattorin toimintavelvollisuuteen tekijänoikeuslain 60 a–c §:ien nojalla, joissa operaattoreille on jo asetettu suhteellisen kattava myötävaikutusvelvollisuus oikeudenloukkauksen estämiseksi.

Hakemuksen sisällöstä

Mietinnössä on ehdotettu, että kieltomääräys voitaisiin toteuttaa hakemusasiana. Kuten mietinnössäkin on todettu, hakemuksen tulee olla riittävän tarkkarajainen. Kun otetaan huomioon tekijänoikeuden tuottaman yksinoikeuden perimmäinen tarkoitus, tämä edellyttäisi käytännössä sitä, että jokainen palvelun kautta oikeudetta yleisön saataviin saatettu hakijan edustama teos olisi yksilöitävä, sillä tekijällä tai muulla oikeudenhaltijalla on oikeus estää vain oman tai edustamansa teoksen käyttäminen. Siten pelkästään sen toteaminen, että kyseisessä palvelussa Lisäksi on huomattava, että täysimääräinen esto estää myös pääsyn palvelussa mahdollisesti olevaan lailliseen sisältöön sekä aineistoon, joka ei välttämättä ole kieltoa hakeneen tahon edustamaa.

Kustannusvaikutukset

Mietinnössä ei juurikaan ole käsitelty toimenpiteiden kustannusvaikutuksia. Mikäli sääntely toteutettaisiin toimikunnan ehdottamalla tavalla siten, että operaattorit joutuisivat vastaamaan eston aiheuttamista kustannuksista, johtaisi tämä kuluttajilta perittävien hintojen nousuun. Kuluttajat saisivat siten rajoitetumpaa sisältöä korkeampaan hintaan. Muutenkin vaikuttaa kyseenalaiselta, että taholle, joka ei edes toimi yhteistyössä varsinaisen tekijänoikeutta loukkaavan tahon kanssa saati edesauta loukkauksen toteuttamisessa, aiheutuisi lisäkustannuksia toisen, operaattorista riippumattoman tahon tekijänoikeusloukkauksesta. Näin ollen kustannusten tulisi jäädä hakijan kannettavaksi, eikä niitä voida pitää mietinnössä esitetyllä tavalla operaattorin normaaliin toimintaan liittyvinä kuluina. Tämä olisi myös tarkoituksenmukaisinta ottaen huomioon, että on ensisijaisesti tekijän tai muun oikeudenhaltijan itsensä asia valvoa teostensa lainmukaista käyttöä ja tarpeen mukaan puuttua havaitsemiinsa oikeudenloukkauksiin.

Suhde sananvapauteen

Suomen perustuslain 12 §:n mukaisesti sananvapauteen kuuluu myös oikeus vastaanottaa tietoja. Tämä tiedonsaantioikeuden voidaan katsoa koskevan verkkoympäristössä myös sellaisia sivustoja, jotka sisältävät tekijänoikeuslainsäädännön vastaisesti yleisön saataviin saatettua materiaalia. Tässä kohden on huomautettava, että sanotunlaiselle sivustolle meneminen ei itsessään merkitse tekijänoikeuden loukkaamista, vaan tämä edellyttäisi esim. tiedostojen kopioimista, lataamista palveluun tai vastaavaa toimenpidettä. Sananvapauden piiriin kuuluva tiedonsaantioikeus on siten pidettävä erillään tekijänoikeutta loukkaavasta teosta, sillä nämä ovat kaksi täysin erillistä asiaa.

Vaikutus varsinaiseen oikeudenloukkaukseen

Pääsyn estäminen tietyille verkkosivustolle ei estä tai poista varsinaista oikeudenloukkausta; loukkaava materiaali pysyy edelleen sivustolla ja sinne on edelleen mahdollista päästä muuta kautta. Samoin loukkaajalle itselleen ei aiheudu estosta mitään seuraamuksia, eivätkä tekijät saa loukkauksen perusteella mitään korvausta. Kuten toimikuntakin on mietinnössään todennut (s. 43) ”teosten tekijöillä on perustellut odotukset siitä, että saavat teostensa käyttämisestä oikeudenmukaisen korvauksen”. Nyt ehdotetussa muodossa tämä jäisi toteutumatta. ”Kärsijöinä” olisivat siten operaattori ja näiden asiakkaina olevat kuluttajat.

Toimikunnan ehdottama järjestely voisi myös olla omiaan vähentämään kannustimia puuttua itse ongelmaan sen lähteellä, joka puolestaan johtaisi pahimmillaan siihen, että varsinaisia loukkaajia ei enää edes yritetä saada vastuuseen, vaan haetaan ainoastaan estomääräyksiä tuomioistuimelta. Tämä johtaisi puolestaan juuri ”estolistojen” syntymiseen.

Kuten mietinnöstä esitetyssä eriävässä mielipiteessäkin on huomioitu, estojen toteuttamisella ei puututa itse ongelmaan sen lähteellä, vaan luvaton materiaali ”piilotettaisiin”. Tämä puolestaan vaikeuttaisi ongelmiin puutumista, sillä esim. mahdollinen rikostutkinta voisi vaikeutua, kun tutkijoilla ei ole pääsyä loukkaavaa aineistoa välittävälle sivustolle.

Lopuksi

Selvää on, että verkkopiratismista aiheutuu huomattavaa haittaa ja tulonmenetyksiä luovan alan toimijoille, ja piratismiin puuttumiselle on oltava tehokkaita keinoja. On kuitenkin pohdittava sitä, mikä olisi tarkoituksenmukaisin keino eri intressiryhmät (kuluttajat, verkkoyhteyksien tarjoajat, verkkosivujen ylläpitäjät jne.) ja oikeustilan epävarmuus huomion ottaen. Verkkotason estot voisivat johtaa internetin toiminnan kannalta arvaamattomiin seurauksiin, eikä tällä tavalla päästä puuttumaan varsinaiseen ongelmaan; laiton aineisto pysyisi edelleen sivustolla, joskin piilotettuna. Tältä kannalta katsottuna yhteistyön tehostaminen eri maiden viranomaisten ja oikeudenhaltijoita edustavien järjestöjen välillä voisikin estojä paremmin edesauttaa tekijänoikeutta loukkaavaan toimintaan puuttumista jo sen lähteellä. Kun itse loukkaajat saadaan vastuuseen, tekijöillä on myös paremmat mahdollisuudet saada oikeudenmukainen korvaus teostensa hyödyntämisestä.

Päiväys

Helsingissä 12.3.2012

MARKKINOINTIVIESTINNÄN TOIMISTOJEN LIITTO MTL RY

Sami Tenhunen
Lakimies
Lönnrotinkatu 11 A
00120 Helsinki
p. (09) 6877 9565
e. sami.tenhunen@mtl.fi